

**Натисніть тут, щоб
купити книгу на сайті
або замовляйте за телефоном:
(0352) 51-97-97, (067) 350-18-70,
(066) 727-17-62**

Віті Іхімаера
Осідлати кита

The Whale Rider
Text Copyright © Witi Ihimaera, 1987
First published by Reed Books.
This edition published by arrangement with Penguin Random House
New Zealand Ltd.

Переклад з англійської Ганни Яновської

Віті Іхімаера

ОСІДЛАТИ КИТА

Події книжки «Осідлати кита» починаються в маленькому маорійському селищі Фангара, що у Новій Зеландії. Племя, яке там живе, походить від Кахутіа-те-Рангі — славнозвісного китового вершника. У давнину ці люди вміли жити в гармонії з морем і навіть спілкуватися з його жителями. У Фангарі народжується дівчинка, яка отримує ім'я на честь великого предка. Її прадід-вождь, не звертаючи уваги на Каху, котра підростає й виявляє незвичайні здібності, тим часом шукає собі гідного наступника...

Роман був би просто цікавою історією з життя й побуту маорі, якби не виявилось, що кит Кахутіа-Те-Рангі — ватаг великої зграї й насправді живий талісман племені — досі плаває океанами й тужить за своїм колишнім другом-людиною. Кит вирушає на пошуки. Із великої туги кити здатні наразитися на небезпеку, викинутися на берег... Яка доля чекає на восьмирічну Каху, прадавнього кита і народ Фангари?

*Присвячую Джессіці Кірі й Олівії Аті,
найкращим дівчатам
у всьому широкому світі.*

Ця історія відбувається нібито у Фангарі,
на східному березі Нової Зеландії, де предком-тіпуною
є Паїкеа. Проте сама історія, люди й описані події цілком вигадані
й не пов'язані з жодним із мешканців Фангари.

Ге тоху ароха кі а Фангара ме нга урі о Паїкеа.¹

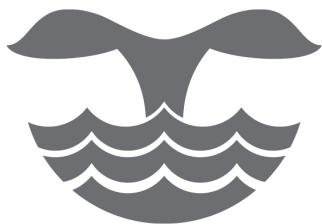
Також дякую Джулії Кілен, Керолайн Гаапу і Гекії Параті
за поради й допомогу.

---

¹ Це — данина любові Фангарі й нащадкам Паїкеа (*тут і далі переклад — з мови маорі, якщо не зазначено інше*).

ПРОЛОГ

Прибуття
Кохутіа-те-Рангі

Розділ перший

За давніх часів, у роки, що минули до нас, земля і море відчували велику порожнечу, велику тугу. Гори були подібні до сходів на небеса, і пишні зелені джунглі коливалися, мов кольоровий плащ. Небо було різнобарвне, у ньому мінилися візерунки вітрів і хмар; іноді воно відображувалося в призмах веселки чи південного саява.

Море було вічно мінливе, виблискувало та сходилося з небом без жодного шва чи ознаки. Таким був колодязь на дні світу, й, зазирнувши в нього, можна було, як видавалося, побачити його до самого кінця.

А при тому і земля, і море не були позбавлені життя й живності. *Туатара*¹ — прадавня ящірка з третім оком у потилиці, стояла тут на сторожі, незмигнана проти палючого сонця; вона очікувально дивилася на схід. *Моа* великими безкрилими стадами паслися на полях південного острова. У теплому череві джунглів ківі, *веки* й інші всіляке птаство вишукували *хуху* та інших соковитих комах. Ліси шуміли: лускала кора на деревах, бриніли цикади, дзюрчали струмки, повні риби. Іноді хаща раптово змовкала, й у вологій гушавині було чути ніжний сміх духів — іскристу трель.

І море також кишіло рибою, але водночас ніби й чекало на когось. Риба ходила сріблястими косяками, наче дощ, наче іскропад, нефритовими глибинами його: *хануку*, *манга*, *кахаваї*, *тамуре*, *мокі* й *варехоу* — а за ними пастух — акула, чи *манго уруроа*. Іноді у товщі води пролітало щось біле — але то був безтурботний політ *тарафаї* — ската-хвостоккола.

Усе чекало. Чекало засіву. Чекало дарів. Чекало на майбутнє благословення.

Раптово рибини, здіймаючи погляд до поверхні, стали помічати темні черева човнів, що пливли зі сходу. Пливли перші з Давніх, які мандрували зі свого острівного царства за обрієм. Потім, згодом, човни подалися назад на схід, розтинаючи

¹ Слова з мови маорі, внесені у словник наприкінці книжки, виділено курсивом.

блискучу поверхню за собою довгими смугами. Земля і море зітхнули радісно:

Нас віднайшли!

Вість понеслася у краї Давніх:

Скоро прийде наше благословення.

У той час чекання земля і море тужили ще гостріше, їм не терпілося діждати кінця своєї туги. Ліси надсилали солодкі пахощі зі східними вітрами й вінки квітів *похутукави* зі східною хвилею.

Море так і сяяло блиском летючих риб, які стрибали, намагаючись зазирнути за небокрай і першими повідомити про прибульців; на мілкому морські коники-хамелеони напружено підстрибували. Лише одні не були раді — народ духів: подалися вони разом зі срібним своїм сміхом до печер за переливчастими водоспадами.

Сонце сходило й заходило, сходило й заходило. Одного дня, на самому вершечку його полудня, їх стало уже видно. Піну на горизонті. Темний обрис, що здіймався з нефритових глибин океану, — прекрасний, велетенський, він вирвався з-під поверхні й метнувся до неба, а потім знову впав у море. Під водою гримнув приглушений грім — неначе великі двері прочинилися десь удалині, й затремтіла земля, й задвигтіло море від цього нурка.

І раптом море наповнилося дивовижним співом, піснею, що в ній живе вічність, піснею до цього краю:

*Ви кликали мене, і я прийшов,
приніс вам дар Богів.*

Темний обрис знову і знову показувався на поверхні. Кит-велетень. Морське чудисько.

Мчав океаном кит, і летючі риби, підстрибуючи в захваті, бачили, як вода й повітря громокипучою піною вилітали з дихала благородного звіра, і знали — о так! — що час настав. Адже священний знак був на морському чуді, закручений візерунок-моко викарбуваний на лобі його.

І вздріли риби летючі, що на голові кита, який вистрибував до неба, сидів чоловік. Дивовижний і прекрасний був він, китовий вершник. Коли вода розступалася над ним, чоловік відкривав рота, щоб ковтнути холодного повітря. Очі його сяяли красою. Тіло було вкрито діамантовими бризками. На голові тварини він скидався на маленьку розмальовану статуетку, темно-коричневу, блискучу, струнку. Здавалося, ніби той чоловік своєю силою тягне кита до неба.

Здіймався, здіймався кит. І чоловік відчував силу кита, який вихоплювався з моря. Той чоловік бачив удалині довгасту землю, яку шукав і нині віднайшов, й узявся він розкидати морем та суходолом дрібні списи у своїй дивовижній подорожі до берега.

Деякі списи в польоті перетворювалися на голубів і летіли у ліси. Інші, упавши в море, ставали вуграми. І пісня моря наповнювала повітря вічно молодого музикою — і земля, і море відкривалися йому, довгоочікуваному дару, ім'я якому — *тангата*, люди. У великій радості й удячності він, чоловік, крикнув до цього краю:

Каранга маї, каранга маї, каранга маї!

Але розповідають, що був один спис — останній, — який не бажав залишити руку китового вершника. Хоч як він стався, не летів той спис.

Тож промовив китовий вершник молитву над дерев'яним списом такими словами:

«Хай проросте цей спис у майбутніх роках, адже ті списи, які були потрібні зараз, уже знайшли своє місце. Нехай же цей розквітне тоді, коли людям буде важко й вони його найдужче потребуватимуть».

І стрибнув тоді спис із його рук радо — й до неба полинув. Летів він і летів тисячу років. Як упав на землю, то ні на що не перетворився, а став ще чекати, доки минуть сто п'ятдесят років, доки він буде потрібний.

Китовий хвіст велично розмахнувся до неба.

Гуї е, гаумі е, таїкі е.

Хай буде так.

ВЕСНА

Сила долі

Розділ другий

Півострів Вальдес, Патагонія. Те Фіті Те Ра. Батьківщина китів, їхня колиска. Величезні кити чотири місяці тому припливли з антарктичних пасовищ сюди паруватися, народжувати малят і доглядати їх у двох великих, спокійних затоках.

Їхній ватаг, древній кит-самець, разом із літніми китихами, наспівував китових пісень про колишню велич, оглядаючи зграю. У цьому порослому морськими травами місці, що його звуть Шляхом Сонця, під обертанням величного зоряного купола, кити чекали, доки новонароджені наберуться сили для довгої подорожі, що в них попереду.

Споглядаючи їх, древній кит занурився у спогади, як він сам був малим. Через три місяці після того, як народився він, його матір розтерзали акули; кит плакав над нею на мілководдях Гаваїкі, і прийшов йому на допомогу золотий чоловік, який приручив його. Чоловік почув плач китеняти і вплив у море, граючи на флейті. Її музика була тягуча й сумна, і нею чоловік хотів сказати китеняті, що співчуває йому та сумує разом із ним. Хоча й не знав того музикант — але мелодія, яку він вигравав, збіглася з китовою піснею заспокоєння. Китеня підпливло ближче до чоловіка, а він пригорнув сироту й потерся з ним носами на знак вітання. Коли зграя рушила далі, китеня лишилося зі своїм господарем, і він його доглядав.

Кит виріс дужим та красивим, і він любив свого господаря. Тоді, давно, чоловік грав на флейті — й кит припливав на цей поклик. Навіть на схилі днів кит згадував свою юність та свого господаря; у таку хвилину він посилав тягучу, колиску пісню-плач над сяйливими водами. Літні китихи тоді поспішали до нього, бо любили його, і ніжно, у сонячних зблисках на воді, заспокоювали кита.

У стихії звуків древній кит виливав тугу. І тоді, в лункій воді, чулася йому флейта господаря. Тоді кит припиняв

годуватися й намагався вискочити з води, як робив замолоду, коли мчав до своєї людини.

Із роками щастя тих давніх днів ставало для древнього кита чимось ніби спів сирени. А літнім самицям страшно було чути цей поклик, цю юначу рапсодію: пісня флейти для них означала лиш те, що ватажок звертається думкою до небезпечних островів на південному заході.

Розділ третій

Мабуть, ця історія починається з Каху. Адже саме Каху врешті там опинилася, саме втручання Каху, ймовірно, врятувало нас усіх. Ми завжди знали, що така дитина буде, але коли народилася Каху, ми... ну, ми дивилися не туди, куди було слід. Ми з хлопцями сиділи в коро¹, випивали й розважалися — аж тут задзвонив телефон.

— Дівчинка, — гидливо сказав коро Апірана. — Що я з нею робитиму? Вона зламала лінію чоловічого роду в нашому племені, — й тицьнув слухавку нашій бабці Флаверс зі словами: — Ну ось. Це все ти. Твоя жіноча лінія занадто сильна.

Після того він узув гумачи й почовгав із дому.

Телефонував її старший онук, мій брат Пороурангі, який мешкав на Південному острові. Його дружина Рехуа щойно народила найпершу в нашій родині правнучку.

— Здрастуй, любий, — сказала у слухавку бабця Флаверс. Вона вже звикла до грубіянства коро Апірани, хоча щодня погрожувала йому розлученням, і було очевидно, що стать правнучатка її абсолютно не бентежить. Губи бабусі тремтіли від хвилювання, бо вона цілий місяць чекала дзвінка від Пороурангі. Очі в неї трохи косили — з нею таке траплялося завжди, коли її переповнювала ніжність:

— Що? Що ти сказав?

Ми з хлопцями розреготалися й закричали:

---

¹ Дід.